מנורת המאור — אהבת הבנים

וצריך אדם לאהוב את בניו כנפשו. אבל לא יראה להם האהבה, אלא מצפינה בלבו, כדי שלא יהיה להם עליו געגועין. וצריך להשוות לכל בניו לכל דבר, במאכל ובכסות ובמתנה ובירושה, ובכל דבר. ומעשה באדם אחד שסילק ירושתו מבנו לבנו אחר, ונדוהו חכמים. והני מילי אם בניו שוים בחכמה, אבל אם בנו אחד חכם, או שהוא הולך על הדרך הטובה, ובנו אחד סורר ומורה, זולל וסובא, הרי זה מסלק הירושה ממנו ונותנה לבנו האחר, שהוא הולך על הדרך הישרה. ואל ישנה אדם את בנו בין אחיו, מפני הקנאה. כדגרסינן במ' שבת בפרק קמא, אמ' רבה בר רב מחסיה אמ' רב חמא בר גוריא, לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים, שבשביל שתי סלעות מילת שהוסיף יעקב לבנו ליוסף משאר אחיו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

וצריך אדם ליזהר ביותר, ולשמור פיו ולשונו, שלא ידבר בפני בנו בדבר מגונה, וכ"ש לעשותו. ואע"פ שהוא מגונה אם עשאו בין בפני הבן בין שלא בפניו, מ"מ יותר מגונה הוא האב אם דבר או עשה דבר מגונה בפני בנו, שמא ילמד הבן ממנו, ואם יאמר לו האב, למה עשית כך וכך, יאמר לו הבן, והלא כך וכך עשית אתה. ועל זה אמ' הנביא התקוששו וקושו, פירוש קשוט עצמך ואחר תקשט אחרים. ואם ישמע האב דבר מגונה שעשו אחרים, יתעבנו מאד בפני הבן, ויפליג בגנותו, ויאמר תבא קללה על פלוני שעשה כך וכך ועל העושה כמעשהו, שיתגנה הדבר בעיני הבן ויתרחק ממנו וכיוצא בו. ואם ישמע דבר משובח שעשו אחרים, כגון לימוד או כתיבה נאה או כיוצא בהם, ישבחנו מאד בעיני בנו, ויאמר כמה נאה דבר זה שעשה פלוני וסופו לירש מעלה עליונה והואיל ודבר נחמד כזה יודע לעשות, ויפליג בשבחו, כדי שישמע הבן ויתאוה לעשות גם הוא דבר נאה כמותו. סוף דבר, ישתדל מאד להרחיק את בנו מן הכיעור ומן הדומה לו ויקריבנו וידביקנו במדת החסידים והישרים. כגון שיקום האב לקדם בתפלה שיוליך עמו לבנו לבית הכנסת, וכן כשילך לגמול חסדים, כגון בקור חולים והכנסת כלה והוצאת המת וכיוצא באלו, יוליך עמו לבנו, כדי שירגילנו בגמילות חסדים ובעשיית המצות וכמי שיהיה מעורב עם הבריות. וכשיעשה האב מצוה מן המצות יעשה אותה בעצמו, כגון סוכה ולולב וכיוצא בהן, יקשור הלולב בידו, ויראה לבנו, וילמדנו לעשות כך, כדי שיהיו המצות חביבין בעיניו. ונמצא האב זוכה ומזכה לבנו, לפי שילמד הבן לעשות כמעשה אביו וללכת על הדרך הנכונה כאביו. ויזכה האב לטוב וזרעו לברכה.

וגרסינן בפרק קמא דמסכת תעניות רב נחמן ורב יצחק הוו יתבי בסעודתא. אמ' ליה, לימא לן מר מילתא דאגדתא, אמ' ליה, הכי אמ' ר' יוחנן, אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לוושט, ואתי לידי סכנה. בתר דסעיד אמ' ליה, הכי אמ' ר' יוחנן, יעקב אבינו לא מת. א"כ מאי ספדו ספדניא וחנטו חנטיא. אמ' ליה, מקרא אני דורש, ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל וגו'. מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים. כי הוו מפטרי מהדדי, אמ' ליה, לברכן מר. אמ' ליה, אמשול לך משל. למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך במדבר והיה רעב ועיף וצמא. ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו, וישב בצלו. וכשבקש

לילך, אמ' לו, אילן, במה אברכך. אם (אילן) אומר שיהיו פירותיך מתוקים, הרי פירותיך מתוקים. שיהא צלך נאה, הרי צלך נאה. שתהא אמת המים עוברת תחתיך, הרי אמת המים עוברת תחתיך. אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך. אף אתה במה אברכך. אם בתורה הרי תורה, אם בעושר הרי עושר, ואם בבנים הרי בנים. אלא יהי רצון שיהיו צאצאי מעיך כמותך.

וכשיגדל הבן, יזהר אביו שלא לדוחקו ולייסרו יותר מדאי. אלא יהיה דבורו עמו בנחת. ולא יקללנו ולא יחרפנו. ואין צריך לומר שלא יכנו, שמא יחטא הבן על אביו, ונמצא מחטיאו וגורם לו לאבדו מן העולם. ועל זה נאמ' ולפני עור לא תתן מכשול. וג"כ ישתדל האב לפרוש מן הקנאה [ומן האיבה] ומן התחרות עם בני אדם. [שמא] יחרפוהו או יקללוהו בפני בנו, ויחרה אף הבן, ויתקוטט עמם בשביל כבוד אביו, ואפשר שיהרוג או שיהרג, ונמצא האב גורם לבנו מיתה משונה או מביאו לידי בזיון. ואם יארע לאב שום מריבה עם אדם ויחרפוהו, יסבול ויכסה הדבר, שמא ישמע בנו ויבא לידי סכנה.

מעשה בחסיד אחד שהיה מתווכח עם חבירו בשער אצל הדיינין, והיה בנו אצלו. והיה בעל דינו מחרף אותו ומגדף, והיה אומר לו, עשית כך וכך. היה מספר בגנותו והיה אומר בשבילו דברים מכוערים עד מאד. שמע בנו, וחרה אפו עד מאד לכבוד אביו, ובקש להתקוטט עם אותו האיש בעל דינו של אביו. כשהרגיש אביו, אמ' לבנו, למה חרה לך, אם אמת הם דבריו שעשיתי אני דברים מכוערים ומגונים כאלו, למה תתקוטט עמו, אני הוא שעשיתי שלא כדין, והואיל ועשיתי שלא כדין ראוי אני לשמוע חרפות וקללות מפי כל אדם על מעשי הרעים. ואם אני לא עשיתי אותם הדברים המכוערים שאמר, למה תחוש לדברים בטלים. הניח לו ויאמר, והשם, שהוא יודע הנסתרות, יודע שלא עשיתי שלא כדין ושאני נקי מאלו הדברים שהוא אומר בשבילי, ושהוא אומר שוא ודבר כוב.

לעולם ישתדל אדם ללמוד וללמד את בנו תורה. והעושה כך הרי הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה. כדגרסי' בב"ר בן כמה שנים הכיר אברהם את בוראו. ר' אלחנן בן חגי אומר, בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי. עק"ב עולה למנין מאה ושבעים [ושתים, והוא חיה מאה ושבעים] וחמש שנים, נמצאת אומר בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו. והיה משמר אפי' דקדוקי תורה, והיה עושה מצות עשה, שהם מאתים וארבעים ושמונה, כמנין רמ"ח, ולא היה חסר מהן אלא אחת, שהיא מצות המילה. לפי' אמ' לו הב"ה, התהלך לפני והיה תמים, ואתנה בריתי ביני ובינך. כלומר, אינך חסר אלא מצות המילה, מול עצמך ותהיה תמים. ולפיכך הוסיף הב"ה בשמו ה"א, שנא' ולא יקרא עוד [את] שמך אברם והיה שמך אברהם, ואח"כ והקמתי את בריתי. רמז לו שישלים בשמו לתשלום רמ"ח מצות שהיה מקיים, שכך עולה מנין אברהם רמ"ח, כלומר מול עצמך ותהיה שלם ויהיה שמך שלם. והיה מלמד את בנו תורה, שנא' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. אמ' הב"ה, אתה למדת את בנך תורה בעולם הזה, חייך אני בכבודי מלמד אותן תורה לעולם הבא, שנא' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. סליק פירקא